

**«Αν μ' αγαπάς, θα ξέρεις από ένστικτο πώς νιώθω και τι
μου αρέσει.» Μια εμπειρική έρευνα
για τους μύθους του γάμου**

Βασίλης Γ. Παυλόπουλος
Διδάσκων βάσει του Π.Δ. 407/80
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Προφορική ανακοίνωση στο 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνικής Ψυχολογίας (εν πλω)

Στοιχεία επικοινωνίας

Πανεπιστήμιο Αθηνών
Φιλοσοφική Σχολή
Τομέας Ψυχολογίας (Κυψέλη 504)
Πανεπιστημιόπολη
17584 Αθήνα

E-mail: vranlop@psych.uoa.gr

Fax: 2107277534

Τι είναι οι μύθοι του γάμου;

- Κοινά αποδεκτές πεποιθήσεις, οι οποίες δεν στηρίζονται (πλέον...) σε πραγματικά γεγονότα.
- Έχουν ενσωματωθεί στην κοινωνική αναπαράσταση των θεσμών του γάμου και της οικογένειας.
- Αφορούν προκατασκευασμένες ιδέες και κρίσεις, τις οποίες οι άνθρωποι χρησιμοποιούν για να επικοινωνήσουν.

Γιατί υπάρχουν οι μύθοι του γάμου;

- Το περιεχόμενό τους αντανακλά παραδοσιακές οικογενειακές αξίες.
- Αποτελούν μια νοερή σύλληψη του κοινωνικά επιθυμητού.
- Χρησιμεύουν ως στρατηγικές επίλυσης των αγχογόνων καταστάσεων που ανακύπτουν στο γάμο.
- Αναπαράγονται από τους φορείς κοινωνικοποίησης και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Τι συνέπειες έχουν οι μύθοι του γάμου;

Δημιουργούν μη ρεαλιστικές προσδοκίες, η διάψευση των οποίων:

- επηρεάζει αρνητικά το επίπεδο ικανοποίησης των συζύγων,
- δυσχεραίνει την προσπάθεια για ορθολογική αντιμετώπιση των προβλημάτων, και
- συνδέεται με τον αυξανόμενο αριθμό των διαζυγίων.

Στόχοι της έρευνας – Υποθέσεις

- Σε ποιους συγκεκριμένους μύθους του γάμου είναι περισσότερο επιρρεπείς οι Έλληνες;
- Αναμένονται διαφορές μεταξύ έγγαμων και άγαμων ατόμων όσον αφορά τη ροπή προς τους μύθους του γάμου.
- Αναμένονται διαφορές μεταξύ αντρών και γυναικών όσον αφορά τη ροπή προς τους μύθους του γάμου.
- Οι μύθοι του γάμου αναμένεται να σχετίζονται θετικά με την υιοθέτηση παραδοσιακών οικογενειακών αξιών.
- Οι μύθοι του γάμου ενδέχεται να συνδέονται με την υποκειμενική αξιολόγηση της προσωπικής εμπειρίας των ατόμων από τη δική τους οικογένεια.

Χαρακτηριστικά του δείγματος
(n = 259)

	<i>f</i>	%
Οικογεν. κατάσταση (μ.ο. ηλικίας)		
Άγαμοι (25,6 ετών)	143	55,2
Έγγαμοι (43,9 ετών)	96	37,1
Διαζύγιο (41,6 ετών)	20	7,7
Φύλο		
Άνδρες	121	46,7
Γυναίκες	138	53,3
Επίπεδο εκπαίδευσης		
Δημ.+Γυμν.	50	19,3
Λύκειο	43	16,6
ΤΕΙ/ΙΕΚ	53	20,5
ΑΕΙ	113	43,6

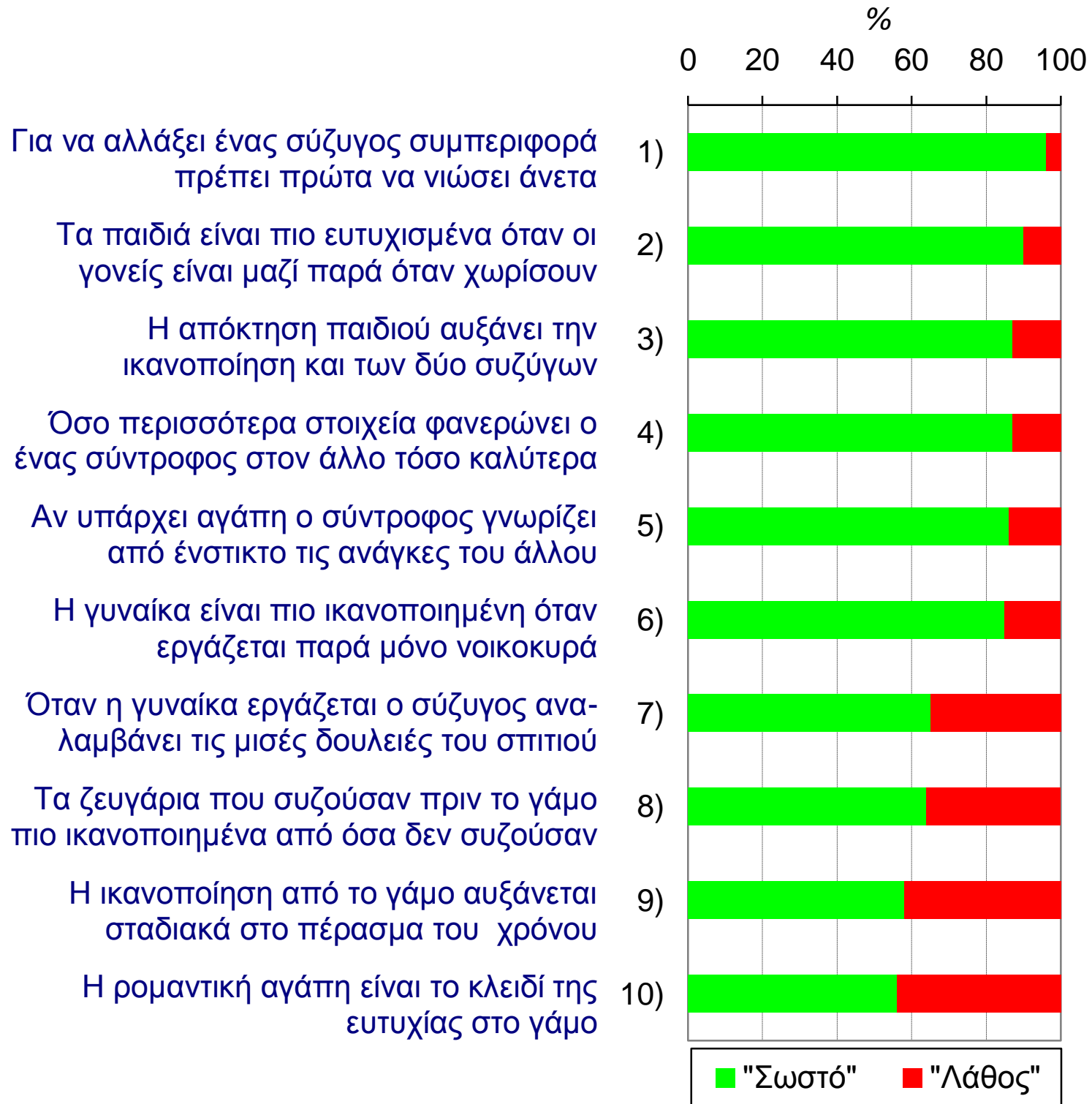
Μέσα συλλογής των δεδομένων

- Ερωτηματολόγιο για τους Μύθους του Γάμου (Larson, 1988)
 - ☞ 17 μύθοι + 3 αλήθειες (ΣΩΣΤΟ / ΛΑΘΟΣ)

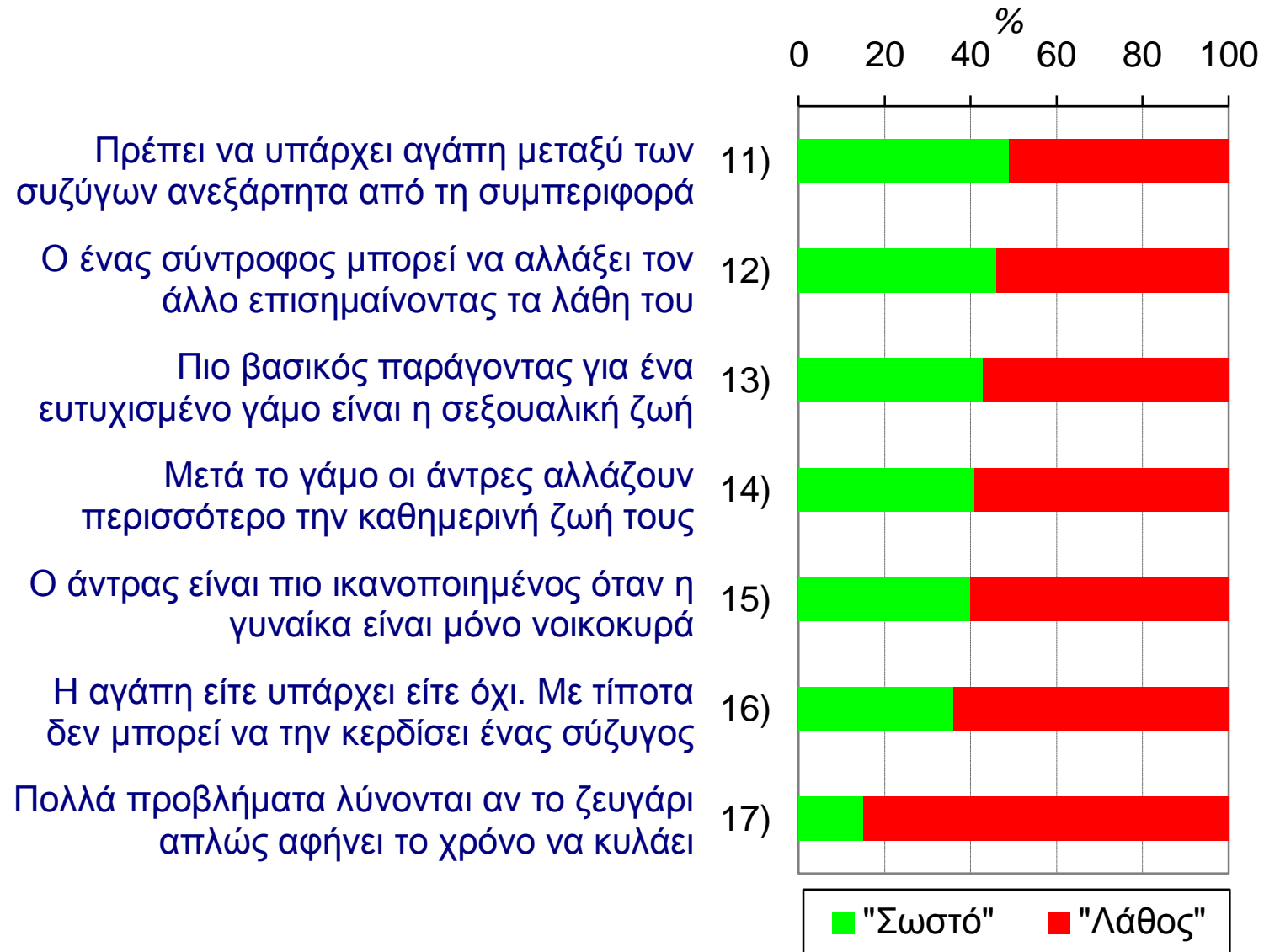
- Κλίμακα Οικογενειακών Αξιών (Γεώργας, 1986. Georgas, 1991)
 - ☞ Ιεραρχικοί ρόλοι πατέρα, μητέρας (7 προτάσεις)
 - ☞ Οικογενειακές σχέσεις (11 προτάσεις)

- Κλίμακα Ικανοποίησης από την Οικογένεια (Fowers & Olson, 1993)
 - ☞ 14 προτάσεις

Κατανομή (%) των αποκρίσεων σε συγκεκριμένους μύθους του γάμου (n = 259)

Κατανομή (%) των αποκρίσεων σε συγκεκριμένους μύθους του γάμου (n = 259)

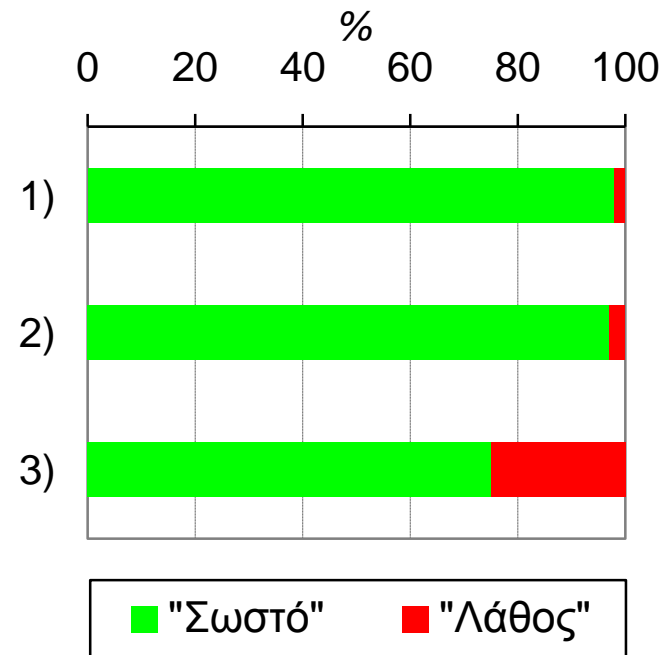

**Κατανομή (%) των αποκρίσεων
σε συγκεκριμένες αλήθειες του γάμου (n = 259)**

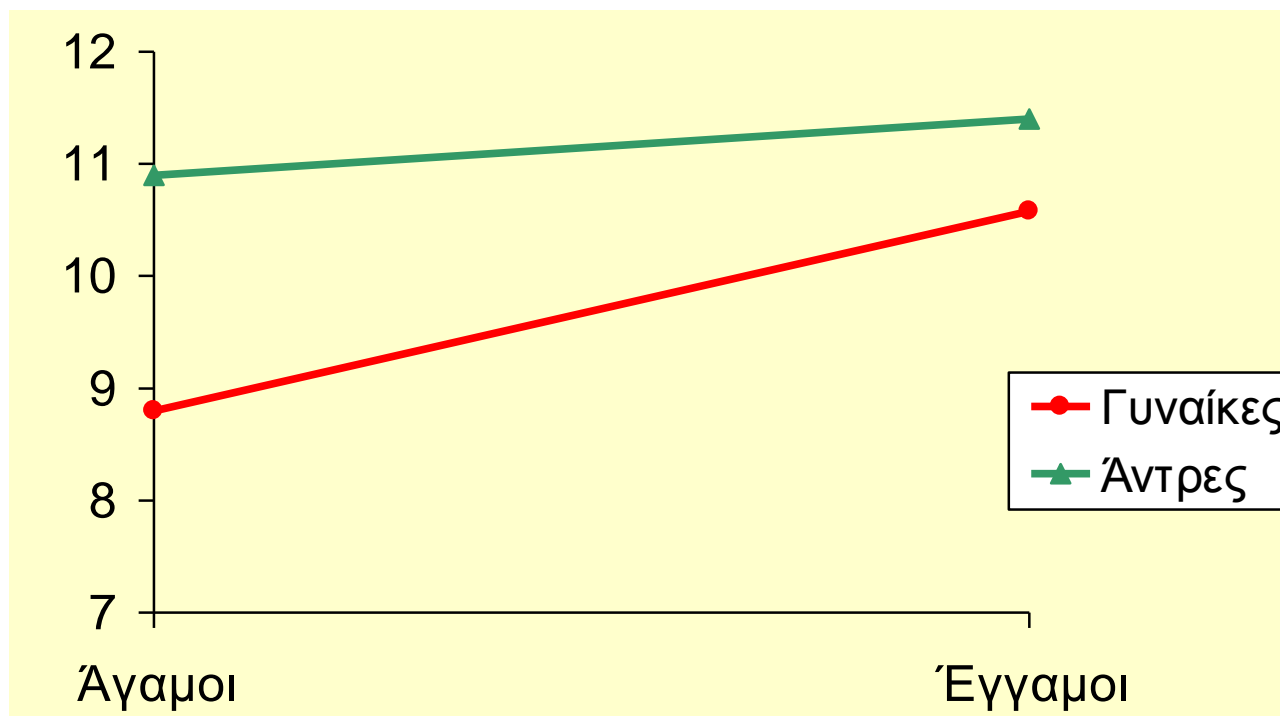
1) Ο αριθμός των διαζυγίων έχει αυξηθεί από
το 1960 μέχρι τις μέρες μας

2) Ένα συνηθισμένο πρόβλημα στο γάμο
είναι η κακή επικοινωνία των συζύγων

3) Τα ζευγάρια που παντρεύτηκαν σε μικρή
ηλικία είναι πιο πιθανό να χωρίσουν

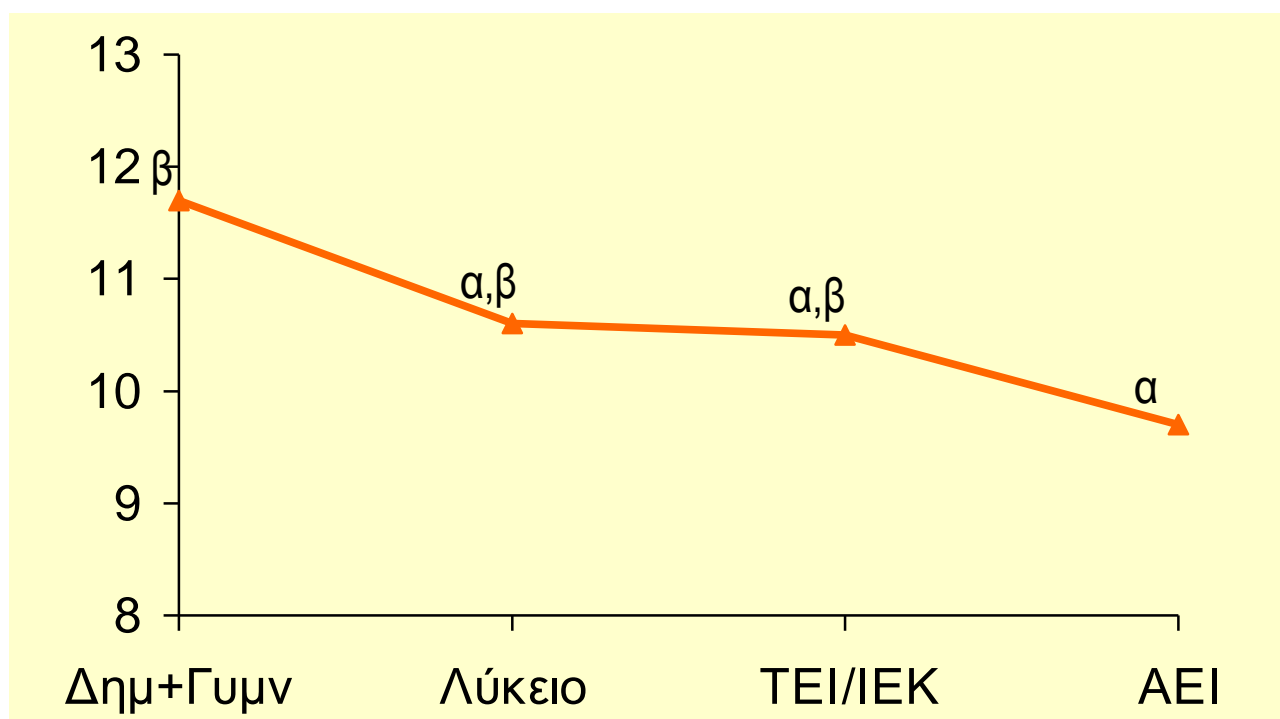

Προσαρμοσμένοι¹ μέσοι όροι της βαθμολογίας των μύθων του γάμου ως προς την οικογενειακή κατάσταση και το φύλο (αλληλεπίδραση)

¹ Οι μέσοι όροι έχουν προσαρμοστεί για την επίδραση της ηλικίας.

Προσαρμοσμένοι¹ μέσοι όροι της βαθμολογίας των μύθων του γάμου ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης

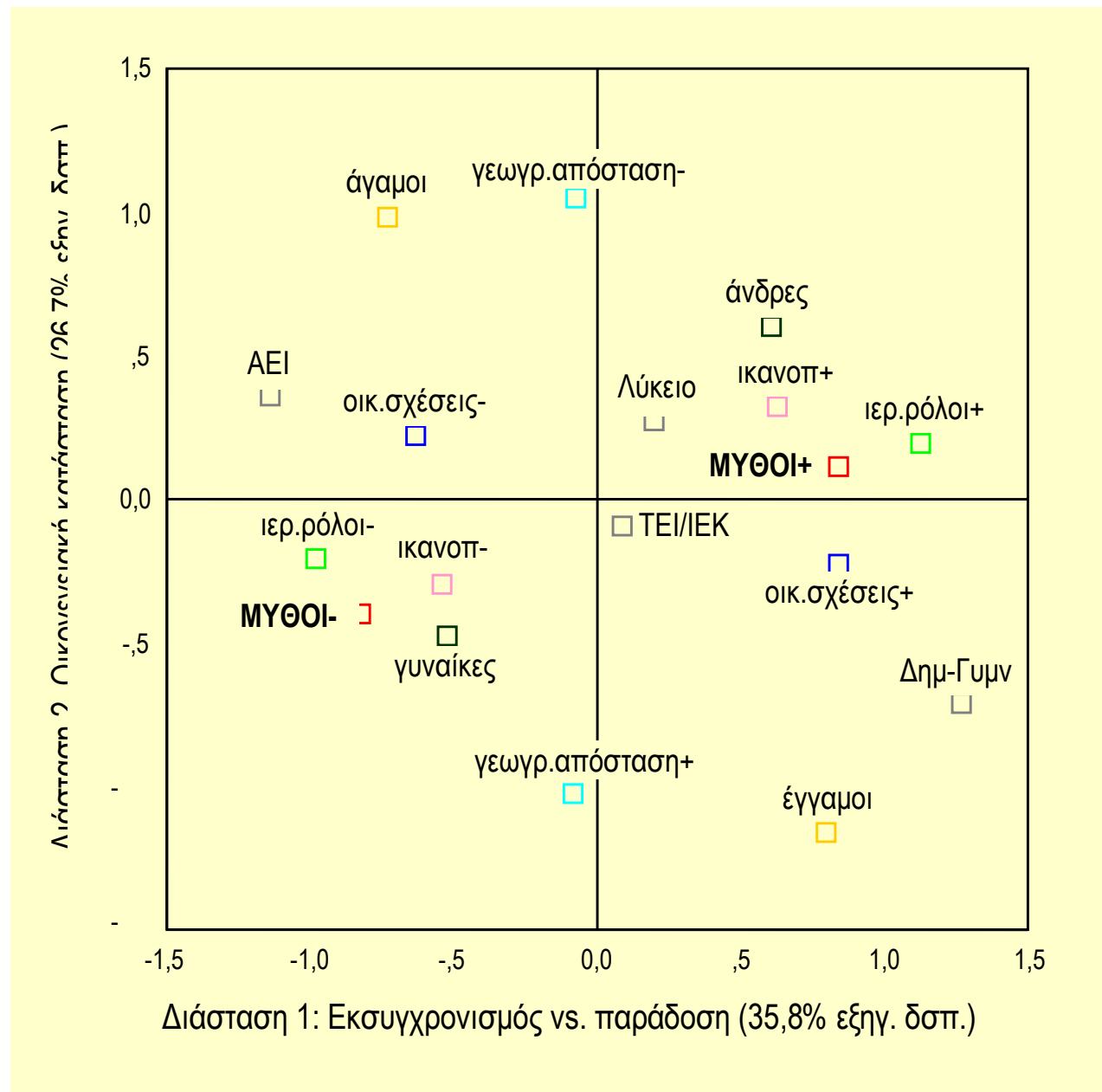
¹ Οι μέσοι όροι έχουν προσαρμοστεί για την επίδραση της ηλικίας. Μέσοι όροι που μοιράζονται κοινό δείκτη δεν διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους σύμφωνα με το post hoc test του Scheffé.

Δείκτες συνάφειας και ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης των οικογενειακών αξιών, της ικανοποίησης από την οικογένεια, της γεωγραφικής απόστασης και της ηλικίας πάνω στους Μύθους του Γάμου

	ΡΟΛ	ΣΧΕ	ΙΚΑ	ΠΥΡ	ΕΚΤ	ΗΛΙ	<i>beta</i>
Ιεραρχικοί ΡΟΛοι πατέρα, μητέρας	-						0,37***
Οικογενειακές ΣΧΕσεις	0,33***	-					0,21***
Απόσταση ΠΥΡηνική οικογένεια	-0,06	-0,03	-				-0,13*
Απόσταση ΕΚΤεταμένη οικογένεια	-0,03	0,02	0,50***	-			0,09
ΙΚΑνοποίηση από την οικογένεια	0,25***	0,31***	-0,16*	-0,13*	-		0,07
ΗΛικία	0,18**	0,23***	0,45***	0,10	-0,04	-	0,07
Μύθοι του ΓΑΜου	0,44***	0,33***	-0,16*	-0,24***	0,01	0,11	
Multiple R	0,50						
R^2	0,25						

* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$.

Πολλαπλή ανάλυση αντιστοιχιών μεταξύ των μύθων του γάμου, των οικογενειακών αξιών, της ικανοποίησης από οικογένεια και της απόστασης από τα μέλη της οικογένειας

[Δ1] Η έρευνα που θα παρουσιάσω, αναφέρεται σε στερεοτυπικές αντιλήψεις για το γάμο που συχνά αναφέρονται στη βιβλιογραφία ως «μύθοι του γάμου.»

Εισαγωγή

[Δ2] Οι μύθοι, γενικά, ορίζονται ως κοινά αποδεκτές πεποιθήσεις που δεν στηρίζονται σε πραγματικά γεγονότα. Βασικά τους χαρακτηριστικά, όπως και κάθε στερεότυπου, είναι η απλοϊκή κατηγοριοποίηση και η αυθαίρετη γενίκευση (Γεώργας, 1990). Για παράδειγμα, η αντίληψη ότι «τα παιδιά φέρνουν ευτυχία» αναμένεται να έχει απόλυτη ισχύ, ανεξάρτητα από άλλες παραμέτρους (π.χ. η ποιότητα της συζυγικής σχέσης, η επαγγελματική-οικονομική κατάσταση της μητέρας και του πατέρα). Επίσης, στην πρόταση αυτή υπονοείται λανθασμένα ότι η ευτυχία είναι μια κατηγορική μεταβλητή διωνυμικού τύπου, η οποία είτε υπάρχει είτε όχι. Εδώ ίσως χρειάζεται να διευκρινίσουμε ότι η έννοια «μύθοι του γάμου», όπως την ορίσαμε, δεν πρέπει να συγχέεται με την έννοια του «οικογενειακού μύθου», που χρησιμοποιείται στην ψυχοθεραπεία και αναφέρεται στην αναπαράσταση των ατόμων ειδικά για την προσωπική τους οικογένεια.

Οι μύθοι για την οικογένεια και το γάμο είναι ενσωματωμένοι στην κοινωνική αναπαράσταση των θεσμών αυτών, δηλαδή αφορούν προκατασκευασμένες ιδέες και κρίσεις τις οποίες οι άνθρωποι χρησιμοποιούν για να επικοινωνήσουν. Αυτό εξηγεί τόσο τη δημιουργία, όσο και τη μακρόχρονη επιβίωσή τους (Larson, 1988).

[Δ3] Το περιεχόμενο των μύθων του γάμου συνήθως αντανakλά παραδοσιακές οικογενειακές αξίες. Οι σύγχρονες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές επηρέασαν τη δομή και τη λειτουργία της οικογένειας (Κατάκη, 1984). Ως αποτέλεσμα, ορισμένες παραδοσιακές αξίες απώλεσαν το λειτουργικό-προσαρμοστικό χαρακτήρα τους και επιβιώνουν ως «μύθοι», εφόσον η αλλαγή των αξιών συντελείται με βραδύτερο

ρυθμό από ό,τι οι τεχνολογικές και κοινωνικές εξελίξεις (Μουσούρου, 1999). Ως έκφραση αξιών, οι μύθοι του γάμου αποτελούν μια νοερή σύλληψη του κοινωνικά επιθυμητού. Σκιαγραφούν τον «ιδανικό γάμο» ο οποίος λειτουργεί ως πρότυπο, σημείο αναφοράς και μέτρο σύγκρισης.

Οι «μύθοι» συχνά χρησιμεύουν ως στρατηγικές επίλυσης των αγχογόνων καταστάσεων που ανακύπτουν στο γάμο. Σε συναισθηματικό επίπεδο, τροφοδοτούν τους συζύγους με «θετικά συναισθηματικά αποθέματα». Σε πρακτικό επίπεδο, αποτελούν χρηστικούς «οδηγούς συμπεριφοράς» συμπληρώνοντας έτσι την έλλειψη εμπειρίας και τα κενά γνώσεων των συζύγων. Τέλος, στη διαίωνιση των μύθων του γάμου συμβάλλει η συστηματική και άκρως αποτελεσματική – αν και όχι πάντα συνειδητή – αναπαραγωγή τους από τους φορείς κοινωνικοποίησης, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ακόμα και από την τέχνη ή τη βιομηχανία της διασκέδασης (ας θυμηθούμε το γνωστό happy end των περισσότερων κινηματογραφικών ταινιών).

[Δ4] Οι μύθοι του γάμου έχουν ερευνητικό ενδιαφέρον από ψυχολογική άποψη εξαιτίας των συνεπειών τους. Στο βαθμό που προϋπάρχουν της δημιουργίας μιας διαπροσωπικής σχέσης, δημιουργούν μη ρεαλιστικές προσδοκίες στα άτομα (π.χ. ότι ο/η σύζυγος μπορεί να είναι συγχρόνως έμπιστος φίλος, τρυφερός εραστής, σοφός σύμβουλος και στοργικός γονέας). Η, συχνά αναπόφευκτη, διάψευση αυτών των ανεδαφικά υψηλών προσδοκιών επηρεάζει αρνητικά το επίπεδο ικανοποίησης των συζύγων, δυσχεραίνει την προσπάθεια για ορθολογική αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν στο γάμο και συνδέεται με τον αυξανόμενο αριθμό των διαζυγίων (Crosby, 1985).

Έρευνες συσχετίζουν τους μύθους του γάμου με το επίπεδο ρομαντισμού (δηλαδή, με τη γενική τάση του ατόμου να υπερτονίζει τη σημασία των συναισθημάτων και να υποβαθμίζει το ρόλο του γνωστικού παράγοντα κατά την

επικοινωνία). Τα ρομαντικά άτομα διατηρούν περισσότερες ανεδαφικές προσδοκίες για την αγάπη, τον έρωτα και τις διαπροσωπικές τους σχέσεις (Buchler & Wells, 1981). Ως προς το φύλο, έχει βρεθεί ότι οι άνδρες τείνουν να πιστεύουν σε περισσότερους μύθους για το γάμο από ό,τι οι γυναίκες. Η διαφορά αυτή αποδίδεται στην παραδοσιακή κοινωνικοποίηση των γυναικών, η οποία τις προετοιμάζει καλύτερα για τους ρόλους που θα αναλάβουν στο γάμο, σε σύγκριση με τους άνδρες (Feldman, 1982). Σύμφωνα με μία ερευνητική υπόθεση, το διαζύγιο των γονέων αναμένεται να «απομυθοποιεί» πολλές από τις στερεοτυπικές αντιλήψεις για το γάμο. Ωστόσο, έχει βρεθεί ότι το διαζύγιο δεν σχετίζεται με τους μύθους του γάμου ως κύρια ανεξάρτητη μεταβλητή, αλλά αλληλεπιδρά ταυτόχρονα με άλλους παράγοντες, όπως το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων (Larson, 1988).

[Δ5] Επισημαίνεται ότι τα παραπάνω ευρήματα προέρχονται από τη διεθνή, κυρίως την αγγλόφωνη, βιβλιογραφία. Δεν είναι γνωστό τι ισχύει για την Ελλάδα, καθώς η έρευνα στη χώρα μας παρουσιάζεται ιδιαίτερα φτωχή στο θέμα αυτό. Επομένως, βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει σε ποιους συγκεκριμένους μύθους του γάμου είναι περισσότερο επιρρεπείς οι Έλληνες. Αναμένεται διαφοροποίηση μεταξύ έγγαμων και άγαμων ατόμων, καθώς και μεταξύ αντρών και γυναικών. Οι μύθοι του γάμου αναμένεται να σχετίζονται θετικά με την υιοθέτηση παραδοσιακών οικογενειακών αξιών, και ενδεχομένως με την υποκειμενική αξιολόγηση της ικανοποίησης των ατόμων από τη δική τους οικογένεια.

Μέθοδος

Δείγμα

[Δ6] Το δείγμα αποτελείται συνολικά από 259 άτομα, 138 (53,3%) γυναίκες και 121 (46,7%) άνδρες. Από αυτούς, 143 (55,2%) είναι άγαμοι και ζουν μόνοι ή με τους

γονείς τους, ενώ 96 (37,1%) είναι έγγαμοι με ή χωρίς τέκνα. Επίσης, 20 (7,7%) είναι διαζευγμένοι και, λόγω του μικρού μεγέθους της, η συγκεκριμένη ομάδα αποκλείστηκε από τις αναλύσεις που αφορούσαν την επίδραση της οικογενειακής κατάστασης.

Η ηλικία των συμμετεχόντων κυμαίνεται από 18 έως 67 έτη. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι ο μέσος όρος ηλικίας των άγαμων ατόμων ($M=25,6$) ήταν σημαντικά μικρότερος από το μέσο όρο ηλικίας των έγγαμων ($M=43,9$): $F(1, 187)=373,20$, $p<0,001$. Έτσι, στις αναλύσεις διακύμανσης χρησιμοποιήσαμε την ηλικία ως συμμεταβλητή, ώστε να διερευνήσουμε, στο μέτρο του δυνατού, την «καθαρή» επίδραση της οικογενειακής κατάστασης.

Στο δείγμα μας υπάρχει επαρκής εκπροσώπηση όλων των επιπέδων εκπαίδευσης, αν και η πλειοψηφία (43,6%) είναι φοιτητές ή απόφοιτοι ΑΕΙ. Αυτό συμβαίνει κυρίως επειδή οι άγαμοι συμμετέχοντες είναι στην πλειοψηφία τους φοιτητές ΑΕΙ, και αυτό είναι κάτι που πρέπει να λάβουμε υπόψη κατά την ερμηνεία των ευρημάτων.

Να πούμε επίσης ότι στην έρευνα εκπροσωπούνται διάφορα γεωγραφικά διαμερίσματα: Αθήνα-Αττική 33%, Πελοπόννησος 7%, Στερεά Ελλάδα 6%, Θεσσαλία-Ήπειρος 5%, Μακεδονία 13%, Θράκη 6%, Κρήτη 16%, άλλα νησιά 4%, και Κύπρος 9%.

Μέσα και διαδικασία συλλογής των δεδομένων

[Δ7] Τα άτομα του δείγματος συμπλήρωσαν τρία ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς: (α) το Ερωτηματολόγιο για τους Μύθους του Γάμου (Larson, 1988), όπως προσαρμόστηκε στα ελληνικά για τις ανάγκες της έρευνας, περιλαμβάνει 20 προτάσεις. Από αυτές, 17 συνιστούν στερεοτυπικές αντιλήψεις, αναληθείς με βάση

τα δεδομένα εμπειρικών ερευνών, ενώ 3 αντιστοιχούν σε έγκυρες διαπιστώσεις για το γάμο. Η κλίμακα βαθμολόγησης κάθε πρότασης είναι διωνυμική: «σωστό»-«λάθος». Η βαθμολογία του ερωτηματολογίου προκύπτει από το άθροισμα των «σωστών» απαντήσεων στις 17 προτάσεις-«μύθους». Όσο υψηλότερη η βαθμολογία, τόσο μεγαλύτερη η τάση των ατόμων να υιοθετούν τους μύθους του γάμου.

(β) Η Κλίμακα Οικογενειακών Αξιών (Γεώργας, 1986. Georgas, 1991) αποτελείται από 18 προτάσεις που αναφέρονται σε παραδοσιακές οικογενειακές αξίες και ομαδοποιούνται σε δύο παράγοντες: «Ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας» και «Οικογενειακές σχέσεις και φιλότιμο». Η κλίμακα βαθμολόγησης είναι πεντάβαθμη, τύπου Likert, από 1=«Διαφωνώ» μέχρι 5=«Συμφωνώ». Υψηλότερη βαθμολογία δηλώνει μεγαλύτερη συμφωνία με τις παραδοσιακές αξίες για την οικογένεια.

(γ) Η Κλίμακα Ικανοποίησης από την Οικογένεια (Fowers & Olson, 1993) αποτελείται από 14 προτάσεις και βαθμολογείται με μία πεντάβαθμη κλίμακα τύπου Likert, από 1=«Καθόλου» μέχρι 5=«Πάρα πολύ». Υψηλότερη βαθμολογία δηλώνει μεγαλύτερη ικανοποίηση από την οικογένεια.

Τέλος, ρωτήσαμε τους συμμετέχοντες να σημειώσουν πόσο κοντά κατοικούν με πρόσωπα της πυρηνικής και της εκτεταμένης οικογένειας. Η κλίμακα βαθμολόγησης περιλαμβάνει 6 διαβαθμίσεις και υψηλότερη βαθμολογία δηλώνει μεγαλύτερη γεωγραφική απόσταση από τα μέλη της οικογένειας.

Ευρήματα και Συζήτηση

[Δ8] Ας δούμε καταρχήν την κατανομή των αποκρίσεων σε συγκεκριμένους μύθους του γάμου για το συνολικό δείγμα. Υπενθυμίζουμε ότι υψηλότερο ποσοστό «σωστών» απαντήσεων δηλώνει μεγαλύτερη τάση για υιοθέτηση κάθε μύθου.

Σε όλες τις προτάσεις του γραφήματος, η ροπή προς τους μύθους του γάμου ξεπερνά το 50% του δείγματος. Η πρόταση με την οποία συμφωνούν οι περισσότεροι συμμετέχοντες (96%) είναι ότι «για να μπορέσει ο ένας σύζυγος να αλλάξει συμπεριφορά απέναντι στον/στη σύντροφό του και να γίνει καλύτερος, πρέπει πρώτα να νιώσει άνετα μαζί του/της». Επιβεβαιώνεται εδώ η τάση των ατόμων να αποδίδουν τη δική τους συμπεριφορά τους σε εξωτερικά αίτια και τη συμπεριφορά των άλλων σε εσωτερικά αίτια. Η κοινωνιοψυχολογική έρευνα έχει δείξει ότι η αναντιστοιχία αυτή οφείλεται στη διαφορετική οπτική γωνία από την οποία προσεγγίζουν οι άνθρωποι τα γεγονότα (Jones & Nisbett, 1972).

Στη συνέχεια, δύο προτάσεις που αναφέρονται στα παιδιά συγκεντρώνουν πολύ υψηλά ποσοστά συμφωνίας: «τα παιδιά είναι πιο ευτυχισμένα όταν οι γονείς ζουν μαζί παρά όταν οι γονείς χωρίσουν» (93%) και «η απόκτηση παιδιού αυξάνει την ικανοποίηση και των δύο συζύγων» (89%). Η ύπαρξη παιδιών είναι, παραδοσιακά, ζήτημα κεντρικής σημασίας στο γάμο. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα σε έρευνες με ζευγάρια που αντιμετωπίζουν προβλήματα γονιμότητας (Benazon, Wright, & Sabourin, 1992). Επομένως, είναι αναμενόμενο τα παιδιά να αναδεικνύονται σε παράγοντα-κλειδί για την ικανοποίηση και τη συνοχή του ζεύγους, ακόμα και ανεξάρτητα από την ποιότητα της σχέσης.

Θέματα που σχετίζονται με την επικοινωνία των συζύγων ακολουθούν αμέσως μετά: «όσο περισσότερα στοιχεία για τον εαυτό του, θετικά ή αρνητικά, φανερώνει ο ένας σύντροφος στον άλλο, τόσο αυξάνεται η ικανοποίηση και των δύο από το γάμο» (86%) και «αν υπάρχει αγάπη στο ζευγάρι, ο ένας σύντροφος γνωρίζει από ένστικτο τις ανάγκες και τις επιθυμίες του άλλου» (85%). Ίσως δεν είναι τυχαίο γεγονός ότι η αλλαγή παρόμοιων στερεοτύπων αποτελεί κεντρικό στόχο της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας ζευγαριών (Lazarus, 1985). Επίσης, ποσοστό συμφωνίας κοντά στο 80%

συγκεντρώνει η πρόταση: «η γυναίκα είναι πιο ευχαριστημένη από το γάμο όταν εργάζεται παρά όταν είναι μόνο νοικοκυρά». Πρόκειται για ένα σύγχρονο στερεότυπο, σε αντίθεση με τις παραδοσιακές αντιλήψεις που ως επί το πλείστον συναντάμε στους «μύθους» του γάμου. Διαφαίνεται εδώ η μεταβατική φάση της σημερινής οικογένειας, αποτέλεσμα της αλλαγής των ρόλων που αναλαμβάνουν τα μέλη της, ιδιαίτερα η γυναίκα (Μουσούρου, 1999). Η ρευστότητα αυτή επιβεβαιώνεται και στους δύο επόμενους «μύθους»: «όταν η γυναίκα εργάζεται, ο σύζυγος αναλαμβάνει τις μισές δουλειές του σπιτιού» και «τα ζευγάρια που συζούσαν πριν το γάμο είναι πιο ικανοποιημένα από όσα δεν συζούσαν πριν», όπου το ποσοστό συμφωνίας μειώνεται στο 60% περίπου.

[Δ9] Στις υπόλοιπες προτάσεις δεν παρατηρείται σαφής τάση συμφωνίας ή διαφωνίας, εφόσον τα αντίστοιχα ποσοστά κυμαίνονται μεταξύ 40-60% περίπου. Αντιλήψεις σχετικά με τη ρομαντική αγάπη, το σεξ και τους ρόλους των δύο φύλων φαίνεται να διχάζουν τα άτομα του δείγματος. Ο μοναδικός «μύθος» τον οποίο οι συμμετέχοντες εμφανώς απορρίπτουν, είναι ότι «πολλά προβλήματα στο γάμο αντιμετωπίζονται καλύτερα αν το ζευγάρι απλώς αφήνει το χρόνο να κυλήσει χωρίς να κάνει κάτι γι' αυτά» (συμφωνεί μόνο το 14,7%)

[Δ10] Συγκριτικά, και προς έλεγχο της εγκυρότητας του ερωτηματολογίου, οι τρεις προτάσεις που αφορούν αλήθειες του γάμου συγκεντρώνουν ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό συμφωνίας, το οποίο εγγίζει το 98%, όπως θα περίμενε κανείς.

Η μέση βαθμολογία του ερωτηματολογίου για τους μύθους του γάμου στο συνολικό δείγμα είναι 10,6. Υπενθυμίζεται ότι η βαθμολογία προκύπτει από το άθροισμα των «σωστών» απαντήσεων, δηλαδή υψηλότερο σκορ δηλώνει μεγαλύτερη ροπή προς τους μύθους του γάμου. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι οι συμμετέχοντες του δείγματός μας τείνουν να υιοθετούν περισσότερους από τους

μισούς μύθους για τους οποίους ρωτήθηκαν. Αντίστοιχα είναι τα ευρήματα από αμερικάνικο δείγμα (Larson, 1988).

[Δ11] Το επόμενο σχήμα δείχνει τους μέσους όρους της βαθμολογίας των μύθων του γάμου ως προς την οικογενειακή κατάσταση και το φύλο. Οι μέσοι όροι έχουν προσαρμοστεί για την επίδραση της ηλικίας, εφόσον η κατανομή της μεταβλητής αυτής ήταν εμφανώς άνιση μεταξύ έγγαμων και άγαμων συμμετεχόντων.

Δεν εντοπίστηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μεταξύ έγγαμων και άγαμων ατόμων. Ως προς το φύλο, βρέθηκε ότι οι άντρες ($M=11,4$) τείνουν να υιοθετούν τους μύθους του γάμου σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι οι γυναίκες ($M=9,6$): $F(1, 177)=24,03, p<0,001$. Το εύρημα αυτό συμφωνεί, καταρχήν, με τη σχετική βιβλιογραφία όπου αναφέρεται ότι οι πρακτικές των φορέων κοινωνικοποίησης προετοιμάζουν τις γυναίκες για την έγγαμη ζωή σε πιο ρεαλιστικό επίπεδο από ό,τι τους άνδρες (Feldman, 1982). Στην έρευνά μας όμως η παραπάνω διαφορά είναι περισσότερο έντονη μεταξύ των άγαμων ατόμων, καθώς ο μέσος όρος των έγγαμων γυναικών προσεγγίζει αρκετά το μέσο όρο των έγγαμων ανδρών. Όπως έδειξε η ανάλυση διακύμανσης, η αλληλεπίδραση μεταξύ φύλου και οικογενειακής κατάστασης είναι στατιστικώς σημαντική: $F(1, 177)=6,37, p<0,05$. Ίσως οι γυναίκες, όταν παντρεύονται, τείνουν να υιοθετούν περισσότερο «παραδοσιακές» στάσεις για το γάμο, ευθυγραμμιζόμενες έτσι με τις κοινωνικές προσδοκίες για το ρόλο τους ως συζύγους και μητέρες. Ίσως η αλλαγή αυτή να συνιστά μια στρατηγική αντιμετώπισης (εκλογίκευση;) των συγκρούσεων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στο γάμο, ερχόμενες σε αντιπαράθεση με τις πιο «συντηρητικές» αντιλήψεις των συζύγων τους. Σε κάθε περίπτωση, μια πιθανή ερμηνεία των ευρημάτων μας θα πρέπει να λάβει υπόψη τη μετάβαση η οποία συντελείται στην ελληνική κοινωνία από την παράδοση

προς στον εκσυγχρονισμό και από τη συλλογικότητα προς τον ατομισμό, αντίστοιχα (Georgas, 1989).

[Δ12] Συμβατό με τα παραπάνω είναι και το εύρημα που αφορά τη στατιστική επίδραση του μορφωτικού επιπέδου, όπου βρέθηκε ότι τα άτομα με βασική εκπαίδευση τείνουν περισσότερο να υιοθετούν τους μύθους του γάμου από ό,τι οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

[Δ13] Οι οικογενειακές αξίες και η ικανοποίηση από την οικογένεια μας ενδιαφέρουν στην παρούσα έρευνα μόνο στο βαθμό που συνδέονται με τους μύθους του γάμου. Χρησιμοποιήσαμε τις μεταβλητές αυτές, μαζί με την ηλικία και τη γεωγραφική απόσταση από τα μέλη της οικογένειας, ως παράγοντες στατιστικής πρόβλεψης σε ένα μοντέλο πολλαπλής παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή τους μύθους του γάμου.

Βρέθηκε ότι και οι δύο παράγοντες οικογενειακών αξιών, «ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας» και «οικογενειακές σχέσεις και φιλότιμο», συμβάλλουν σημαντικά στην πρόβλεψη της βαθμολογίας των μύθων του γάμου. Η κατεύθυνση της συσχέτισης αυτής είναι θετική. Δηλαδή, όσο περισσότερο συμφωνούν οι συμμετέχοντες με τις παραδοσιακές οικογενειακές αξίες, τόσο περισσότερο τείνουν να υιοθετούν τους μύθους του γάμου. Επίσης, η γεωγραφική απόσταση από τα μέλη της πυρηνικής οικογένειας έχει στατιστικώς σημαντική συμβολή στην πρόβλεψη των μύθων του γάμου, ενώ στατιστικώς ασήμαντη είναι η συνεισφορά της ηλικίας και της ικανοποίησης από την οικογένεια. Ο δείκτης πολλαπλής συνάφειας είναι 0,50 και ο συντελεστής προσδιορισμού είναι 0,25. Αυτό σημαίνει ότι 25% της διασποράς της βαθμολογίας των μύθων του γάμου μπορεί να αποδοθεί στη στατιστική επίδραση των παραπάνω ανεξάρτητων παραγόντων. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν εν μέρει τις υποθέσεις μας, εφόσον στη βιβλιογραφία αναφέρεται ότι οι μύθοι του γάμου

έχουν συχνά τις ρίζες τους σε παραδοσιακές αντιλήψεις και αξίες για τα γάμο και την οικογένεια (Larson, 1988).

[Δ13] Μια πιο διαφωτιστική ματιά στα δεδομένα μας μπορεί να προσφέρει η πολλαπλή ανάλυση αντιστοιχιών, η οποία χρησιμοποιείται για να απεικονίσει γραφικά τις σχέσεις μεταξύ κατηγορικών μεταβλητών (Greenacre, 1993). Για τις ανάγκες της συγκεκριμένης ανάλυσης, όπου είχαμε ποσοτικές μετρήσεις τις μετατρέψαμε σε διωνυμικές κλίμακες (υψηλή-χαμηλή βαθμολογία) χρησιμοποιώντας ως όριο για την ομαδοποίηση των τιμών τη διάμεσο.

Όπως φαίνεται στο σχήμα, στον οριζόντιο άξονα οι μετρήσεις διαφοροποιούνται, θα λέγαμε, ως προς τη διάσταση «εκσυγχρονισμός έναντι παράδοσης», εφόσον στο αριστερό άκρο συγκεντρώνονται χαρακτηριστικά όπως, χαμηλή ροπή προς τους μύθους του γάμου, χαμηλή συμφωνία με παραδοσιακές οικογενειακές αξίες, επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και χαμηλότερη ικανοποίηση από την οικογένεια. Σε αυτό τον πόλο τοποθετούνται επίσης οι γυναίκες, για τις οποίες είναι γνωστό από ευρήματα προηγούμενων ερευνών ότι τείνουν να απορρίπτουν τις παραδοσιακές οικογενειακές αξίες και ρόλους. Οι άντρες, αντίθετα, βρίσκονται προς το δεξί άκρο του οριζόντιου άξονα, μαζί με υψηλό επίπεδο συμφωνίας με παραδοσιακές αξίες, υψηλή ροπή προς τους μύθους του γάμου και χαμηλό-μέσο επίπεδο εκπαίδευσης. Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση, οι έγγαμοι τείνουν προς την παράδοση (δεξί άκρο) ενώ οι άγαμοι προς τον εκσυγχρονισμό (αριστερό άκρο).

Ωστόσο, η μεταβλητή αυτή φαίνεται να ορίζει και τη δεύτερη διάσταση της πολλαπλής ανάλυσης αντιστοιχιών, η οποία αποτυπώνεται στον κάθετο άξονα. Στο κάτω άκρο του συναντάμε τους έγγαμους, οι οποίοι έχουν επίσης μεγάλη γεωγραφική απόσταση από την πατρική οικογένεια, και στο άνω άκρο τους άγαμους,

οι οποίοι κατοικούν εγγύτερα στα μέλη της πυρηνικής οικογένειας. Φαίνεται εδώ και η διαφορά των δύο ομάδων οικογενειακής κατάστασης ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης, καθώς οι απόφοιτοι ΑΕΙ βρίσκονται στο ίδιο τεταρτημόριο με τους άγαμους, ενώ οι απόφοιτοι Δημ-Γυμν τοποθετούνται κοντά στους έγγαμους.

Κλείνοντας, θα λέγαμε ότι τα ευρήματά μας επιδέχονται ανάγνωσης τόσο από ποσοτική όσο και από ποιοτική άποψη. Για παράδειγμα, πέρα από τον αριθμητικό δείκτη που δηλώνει ροπή προς τους μύθους του γάμου, είναι ενδιαφέρον να μελετήσει κανείς σε ποιους συγκεκριμένους μύθους παρατηρούνται στατιστικώς σημαντικές διαφορές μεταξύ ομάδων με βάση δημογραφικά χαρακτηριστικά όπως το φύλο και η οικογενειακή κατάσταση, αν και η απόπειρα ερμηνείας των ευρημάτων σε αυτό το επίπεδο θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική. Πώς εξηγείται, ας πούμε, το εύρημα ότι περισσότεροι άντρες παρά γυναίκες θεωρούν ότι η ρομαντική αγάπη είναι το κλειδί για έναν ευτυχισμένο γάμο; Πέρα από τα ζητήματα της ερμηνείας, ωστόσο, τα ίδια τα αποτελέσματα της έρευνας υποδηλώνουν τη χρησιμότητα των κοινωνιοψυχολογικών μελετών για άλλους ψυχολογικούς κλάδους, όπως π.χ. η ψυχοθεραπεία και η συμβουλευτική ζευγαριών. Ίσως από μια τέτοια προσέγγιση να προκύψουν αμοιβαία οφέλη και για τα δύο μέρη.